

พลของการอบรมการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรม และสังคมต่อความรู้และการปฏิบัติการสื่อสารในชุมชนในบุคลากร สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น Effects of Communication for Development (C4D) Workshop on Knowledge and Practices of Communication among the Local Administration Personnel

พิมพ์ภรณ์	กลั่นกลั่น	พย.ด*	Pimpaporn	Klunklin	Ph.D.*
มาลี	เอื้ออำนวย	พย.ม**	Malee	Urharanuay	M.N.S.**
อุษณีย์	จินตะเวช	พย.ด.*	Usanee	Jintrawet	Ph.D.*
วีระพร	ศุทธากรณ์	ส.ด.*	Weeraporn	Suthakorn	Ph.D.*
พัชรภรณ์	อารีย์	วท.ด.**	Pacharaporn	Aree	D.Sc.**

บทคัดย่อ

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคม เป็นกระบวนการที่ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายกว่าวิธีการสื่อสารแบบดั้งเดิม โดยเน้นการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางดีขึ้น การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการอบรมการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมต่อความรู้และการปฏิบัติการสื่อสารในชุมชนในบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดกิจกรรมในชุมชน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย 8 แห่ง จำนวน 29 รายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแผนการอบรม คู่มือการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมที่พัฒนาโดยองค์การยูนิเซฟ และคณะพยาบาลศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม แบบประเมินการปฏิบัติการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้ แบบประเมินการปฏิบัติการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม เท่ากับ 0.71, 0.84

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Assistant Professor, Faculty of Nursing, Chiang Mai University
** รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Associate Professor, Faculty of Nursing, Chiang Mai University

และ 0.87 ตามลำดับร่วมกับการทำสหนัยกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้โดยใช้สถิติโอโนวา (ANOVA) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติโดยใช้สถิติทีที่ไม่อิสระ (paired t test) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

ภายหลังการอบรม กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้และการปฏิบัติการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.1$) และผู้เข้าอบรมมีความเห็นว่าการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมสามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานโครงการในชุมชนได้ ดังนั้นควรมีการอบรมเผยแพร่ความรู้การสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสังคมไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม ความรู้ การนำไปใช้

Abstract

Communication for Development (C4D) is a process using more communication strategies than traditional communication and focused on participation of people in a community to promote better behavioral changes. This study aimed to study the effects of C4D workshop on knowledge and practices of communication among the local administration personnel. The samples were purposively selected which consisted of 29 community workers from 8 local administration organizations in Chiang Rai Province. The research instruments composed of the 2-session of workshop and the C4D handbook which were developed by UNICEF and the research team. Data were collected by using questionnaire including general information, knowledge on C4D, and practices on communication strategies and use of C4D. Focus Group discussion was also done to gather more information as a qualitative data. Content validity of the questionnaire was approved by experts and the reliability of knowledge on C4D, and practices on communication strategies and using of C4D were 0.71, 0.84, and 0.87 respectively. Data were analyzed by using descriptive statistics, paired t-test and content analysis.

The results of study

After the C4D workshop, the participants have statistic significant higher score on knowledge on C4D and practice on using C4D than before the workshop ($p < 0.01$). The participants informed that C4D can be used in their community practices. Therefore, C4D workshop is needed for people who work in community in order to enhance better behavior change effectively.

Key words: Communication for Development, C4D, Knowledge, Utilizing

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้เริ่มส่งเสริมให้มีการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม (Communication for Development: C4D) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 เพื่อใช้ในการพัฒนางาน โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยใช้การสื่อสารเป็นแกนในของการก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน ปัจจุบัน C4D ถูกจัดให้เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานต่าง ๆ ภายใต้งค์การสหประชาชาติ (Lennie & Tacchi, 2011) และองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ (UNDP 2009; UN, UNDP & World Bank, 2009; MaCall, 2009) องค์การยูนิเซฟ ได้จัดทำคู่มือสำหรับการดำเนินการสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคม และใช้ในการทำกิจกรรมในโครงการด้านการพัฒนาในประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ไนจีเรีย บังกลาเทศ (UNICEF Bangladesh, 2008) เนปาล ฟิลิปปินส์ อียิปต์ จีน (UNDP, 2011) และประเทศไทย (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553) เพื่อเป็นคู่มือเพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนสำหรับบุคลากรที่ทำงานชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชน การดำเนินงานที่ผ่านมาในชุมชนที่หลากหลาย โดยใช้การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ แต่ยังคงพบปัญหาของเด็กและเยาวชนในชุมชนยังคงอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงประเด็นโดยเฉพาะปัญหาด้านการสื่อสารในชุมชน ได้แก่ การปฏิบัติงานของคณะทำงานในท้องถิ่นยังขาดทักษะและข้อมูลในการสื่อสาร อีกทั้งคนในท้องถิ่นต้องการข้อมูลด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัว มีความคาดหวังว่าคนในท้องถิ่นสามารถทำหน้าที่เป็นนักสื่อสารได้เนื่องจากมีความเข้าใจในปัญหาของชุมชนตนเอง (ดวงพร คำบุญวัฒน์, นิยะนันท์ สำเภาเงิน, และสุนิดา ศิวปฐมชัย, 2548) นอกจากนี้การดำเนินงานเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิง

กายภาพ การวางแผนการดำเนินกิจกรรมในชุมชนขึ้นอยู่กับนโยบายส่วนกลาง โดยไม่ตรงกับปัญหาความต้องการของชุมชน และขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินงานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จัดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ธนวิทย์ บุตรอุดม และดวงใจ ปิยะ, 2553) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าหากมีการสื่อสารในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายแล้ว จะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคมเป็นกระบวนการสื่อสารในชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย สามารถใช้ในการดำเนินงานด้านพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามสภาพปัญหาและความต้องการได้

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคม หรือ C4D เป็นกระบวนการที่วางแผนการสื่อสารอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมของคนในชุมชนและสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น มีการใช้เครื่องมือ ช่องทาง และวิธีการสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน โดยใช้การสื่อสารที่ส่งผลต่อความรู้ ทศนคติและการปฏิบัติเพื่อเป้าหมายของโครงการโดยใช้ชุมชนมีส่วนร่วม มุ่งให้คนในวงกว้างเข้าใจและมีทัศนคติใหม่ต่อประเด็นนั้น ๆ ให้ชุมชนเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง มุ่งสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานและกลุ่มคนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และสะท้อนข้อมูลความคิดเห็น ความต้องการไปยังผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจระดับนโยบาย C4D ต่างจากการสื่อสารแบบดั้งเดิมซึ่งเน้นการให้ข้อมูลแก่บุคคลในชุมชนเพื่อให้รับทราบปัญหาและวิธีแก้ปัญหาก็ถูกต้อง ทำให้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนค่อนข้างน้อย C4D มีการนำหลักทฤษฎีด้านพฤติกรรมศาสตร์มาใช้ โดยให้ความสำคัญของทัศนคติ ความเชื่อ ทักษะ และประสบการณ์ของคน ดังนั้นหากต้องการให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมดังเช่นที่มุ่งหวังอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ควรดำเนินการให้คนในชุมชนมีทั้งความรู้ ทัศนคติ และทักษะ

ที่ถูกต้องก่อน นอกจากนี้ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ ไม่สามารถแก้ไขได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลเท่านั้นเพราะพฤติกรรมของคนถูกหล่อหลอมด้วยปัจจัยแวดล้อมที่หลากหลายที่อาจสนับสนุนหรือขัดขวางการเกิดพฤติกรรมที่ต้องการ ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องมีมิติที่กว้างขึ้นโดยเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ไปเป็นการพิจารณาตัวบุคคลว่าเป็นส่วนหนึ่งในบริบทของสังคมวัฒนธรรม เครือข่ายทางสังคม C4D จึงเป็นกระบวนการที่ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายกว่าวิธีสื่อสารข้อมูลแบบเดิมที่มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเน้นสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เน้นบริบทของชุมชน อาศัยชุมชนเป็นหลัก มีการวางแผนการสื่อสารระยะยาวบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงสามารถใช้สื่อสารในหลายประเด็นที่เชื่อมโยงกันและประเด็นที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และเน้นการสื่อสารกับทั้งผู้ใหญ่และเด็กและเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างการใช้ C4D ในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน ดังเช่นการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการในประเทศมาลี (Male) ในทวีปอาฟริกาตะวันตก ที่มีประชากร 750, 000 คน จากประชากรทั้งหมด 9 ล้านคน เข้าร่วมโครงการดำเนินงานโดย Nutrition Communication Project (NCP), UNICEF และ Non Government Organizations 10 องค์กร ผลของโครงการพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวกคือมารดาและเด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การรับประทานอาหาร และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (Parvanta, Gottert, Anthony, & Parlato, 1997) จะเห็นว่าการใช้ C4D ทำให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรม แต่การนำการสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคมไปใช้ในการดำเนินงาน ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนจึงควรได้รับการอบรมการใช้คู่มือการดำเนินการสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคมเพื่อเกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยได้ส่งเสริมให้ผู้ดำเนินงานในชุมชนให้มีการนำ C4D ไปใช้ในการทำโครงการต่าง ๆ และได้ร่วมกับคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลิตสื่อคู่มือการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม โดยให้ทีมงานจากคณะพยาบาลศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการอบรมให้ความรู้ เผยแพร่ ขยายความรู้ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ทำงานในชุมชนสามารถนำ C4D ไปใช้อย่างเกิดประโยชน์ต่อชุมชน จึงมีการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมให้แก่คณะผู้ปฏิบัติงานในชุมชนจากหลายหน่วยงาน รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายที่เล็งเห็นความสำคัญของการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม และส่งบุคลากรที่รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมหรือโครงการด้านเด็กและเยาวชน เข้าร่วมอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสาร โดยคาดหวังว่าผู้ที่ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ และทักษะที่ได้จากการอบรมไปพัฒนาการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติการเลือกใช้สื่อชนิดต่าง ๆ และการใช้สื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมในชุมชนของบุคลากรในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงรายก่อนและหลังการอบรมการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมสมมติฐานการวิจัย

1. ภายหลังการได้รับการอบรม ผู้เข้าอบรมมีคะแนนความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมภายหลังสูงกว่าก่อนได้รับการอบรม
2. ภายหลังการได้รับการอบรมผู้เข้าอบรมมีคะแนนการปฏิบัติการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารสูงกว่าก่อนได้รับการอบรม
3. ภายหลังการได้รับการอบรมผู้เข้าอบรมมีคะแนนการปฏิบัติการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมสูงกว่าก่อนได้รับการอบรม

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (participatory learning action) ในการให้ความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม การนำหลักการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมไปใช้ประกอบด้วย การวิเคราะห์พฤติกรรม การวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสาร การวางแผนการสื่อสารและการติดตามประเมินผล การจัดทำแผนปฏิบัติการ การผลิตและทดสอบสื่อ การดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร และการติดตามประเมินผลโครงการโดยใช้การเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน

ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) คือ ผู้เรียนไม่ได้ฟังการบรรยายเพียงอย่างเดียว ได้ทำกิจกรรมตลอดเวลา มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทักษะได้ดีที่สุด เพราะผู้เรียนทุกคนมีประสบการณ์ จึงสามารถทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำในสิ่งที่ยาก หรือไม่เคยทำมาก่อนด้วยความมั่นใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียววัดก่อน-หลัง (quasi-experimental design: Pretest-Posttest One Group)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาเป็นผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ นักวิชาการในชุมชน ผู้ปฏิบัติงานโครงการหรือกิจกรรมการสื่อสารในชุมชนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำนวน 10 แห่งในจังหวัดเชียงราย ที่ดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนภายใต้การสนับสนุนขององค์การยูนิเซฟ (ประเทศไทย) รวมจำนวน 40 คน

คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรในการศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จำนวน 8 แห่ง ในจังหวัดเชียงราย (อปท. 2 แห่งถูกคัดออกจากการศึกษาเนื่องจาก อปท. แห่งที่ 1 ไม่ส่งผู้เข้าอบรม อีก 1 แห่ง ส่งเพียง 1 คน จึงถูกคัดออกจากการศึกษา) ได้ผู้เข้าร่วมโครงการแห่งละ 3-5 คน รวม 34 ราย (ถูกคัดออกภายหลังอีก 5 รายเนื่องจากไม่เข้ารับการอบรมครั้งที่ 2) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 29 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1) แผนการฝึกอบรมและการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม การวิเคราะห์พฤติกรรมและวางแผนการสื่อสารเพื่องานพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น และการประเมินผลการดำเนินกิจกรรม แผนการฝึกอบรมและการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมีการดำเนินการ 2 ครั้ง ห่างกัน 2 เดือน ดังนี้

การอบรมครั้งที่ 1 ใช้เวลา 3 วัน คณะผู้วิจัยใช้การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (participatory action learning) มีการจัดประสบการณ์ที่มีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการเรียนรู้ ประยุกต์ใช้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

การอบรมครั้งที่ 2 ใช้เวลา 1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรมการประเมินโครงการและกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในชุมชนใน 1 เดือนที่ผ่านมาโดยใช้ขั้นตอนการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมโดยแยกตามกลุ่มตามสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้แต่ละกลุ่มนำเสนอกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ โดยมีคณะผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินผล และให้ผลการประเมินย้อนกลับเพื่อการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

2) คู่มือการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม ที่องค์กรยูนิเซฟและคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พัฒนาขึ้น (พ.ศ. 2553) เพื่อให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้และฝึกประสบการณ์ ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานในชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสร้าง

ขึ้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป 2) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ องค์ประกอบของ C4D องค์ประกอบการสื่อสาร การเรียนรู้และปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม การวางแผนการสื่อสาร การสื่อสารกับชุมชน และการประเมินผล ลักษณะคำถามเป็นการให้เลือกตอบ ถูกหรือผิด จำนวน 20 ข้อ 3) แบบสอบถามการปฏิบัติ การเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสาร ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการเลือกใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม มีจำนวน 15 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ไม่ได้ปฏิบัติ ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัติบ่อยครั้ง และปฏิบัติทุกครั้ง 4) การใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม การวิเคราะห์พฤติกรรม การวางแผนการสื่อสาร การสื่อสารกับชุมชน และการประเมินผลการใช้ C4D ในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน มีจำนวน 27 ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ ไม่ได้ปฏิบัติ ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัติทุกครั้ง

แบบสอบถามส่วนที่ 2-4 ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบวัดความรู้แบบสอบถามการปฏิบัติในการเลือกใช้สื่อและแบบสอบถามการปฏิบัติในการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมเท่ากับ 0.80, 0.86, และ 0.83 ตามลำดับ นำไปใช้กับผู้ปฏิบัติงานในชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.71, 0.84 และ 0.87 ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

หลังจากได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว คณะผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. เมื่อได้รับรายชื่อ อปท.และบุคลากรที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นในสังกัดอปท. ในจังหวัดเชียงรายตามที่ทางองค์การยูนิเซฟระบุแล้ว

ทางโครงการแจ้งให้ผู้ที่มีรายชื่อเกี่ยวกับกำหนดการการดำเนินงานโครงการและคุณสมบัติ โดยต้องเป็นผู้ที่สนใจและมีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม และสามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยตลอด ได้ผู้ต้องการพัฒนาศักยภาพที่สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 34 คน จาก 8 อปท.

2. กำหนดวันเวลาในการฝึกอบรมโดยใช้สถานที่ในจังหวัดเชียงรายเพื่อสะดวกต่อการเดินทางของผู้เข้าร่วมโครงการ นัดหมายให้ผู้เข้าร่วมโครงการมาเข้าร่วมฝึกอบรมและการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมจำนวน 2 ครั้งตามแผนการ ฝึกอบรมและการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

3. ในการอบรมครั้งที่ 1

3.1 ก่อนการอบรมให้ความรู้ ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดของการวิจัยให้ผู้เข้าอบรมและรับสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย จากนั้นแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อประเมินความรู้และการปฏิบัติการใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม

3.2 ดำเนินการให้ความรู้ ทักษะ และฝึกประสบการณ์ โดยใช้แผนการฝึกอบรมและเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ

3.3 มอบหมายงานให้ผู้เข้าร่วมโครงการนำเสนอแผนการใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมไปทำกิจกรรมในโครงการเพื่อพัฒนาสุขภาพหรือพฤติกรรมของเด็กในชุมชน ทำพันธสัญญาร่วมกันนัดหมายการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 ซึ่งห่างจากครั้งแรกประมาณ 2 เดือน

3.4 ประเมินความรู้หลังสิ้นสุดการอบรมครั้งที่ 1 โดยใช้แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม

4. การอบรมครั้งที่ 2 (ห่างจากครั้งแรก 2 เดือน)

4.1 ผู้เข้าร่วมอบรมที่เคยเข้าร่วมครั้งที่ 1 จำนวน 29 คน และมีผู้เข้าร่วมอบรมที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมครั้งแรก 5 คน จึงคัดออก ผู้เข้าอบรมทั้งหมดมาจาก อปท 8 แห่ง ได้นำเสนอโครงการที่ได้ดำเนินงานในชุมชนที่ได้ใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมในช่วง 2 เดือนที่ผ่านมา

4.2 ประเมินความรู้และการปฏิบัติการเลือก
ใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคมในชุมชนของผู้เข้าร่วมโครงการโดย
ใช้แบบประเมินความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคม แบบประเมินการปฏิบัติการเลือก
ใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคม

5. ประเมินผลการนำการสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคมไปใช้ โดยการสนทนากลุ่มและ
ประเมินการใช้การสื่อสารในชุมชนของผู้เข้าร่วมโครงการ
โดยใช้แบบสอบถาม หลังการฝึกอบรมและเรียนรู้อย่างมี
ส่วนร่วม

6. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อ
การพัฒนาการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้ความถี่ ร้อยละ
2. คะแนนความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคม การปฏิบัติการเลือกใช้กลยุทธ์การ
สื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและ
สังคม ทำการทดสอบการแจกแจงของข้อมูลโดยใช้สถิติ
Kolmogorov-Sminov One Sample Test พบว่าข้อมูล
มีการแจกแจงแบบปกติ
3. เปรียบเทียบคะแนนความรู้เรื่องการสื่อสาร
เพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมก่อนการอบรม หลังการ
อบรมทันที และหลังการอบรม 2 เดือน โดยใช้สถิติ
ANOVA โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

4. เปรียบเทียบคะแนนการปฏิบัติการเลือกใช้
กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคมก่อนและหลังฝึกอบรม 2 เดือน โดย
ใช้สถิติทีที่ไม่อิสระ (paired t-test)

5. ข้อมูลจากสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิง
เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง 29 ราย เป็นเพศหญิง 17 คน เพศชาย
12 คน ผู้เข้าอบรมมากที่สุด ร้อยละ 51.7 มีอายุระหว่าง
31-40 ปี โดยมีอายุน้อยที่สุด 19 ปี สูงสุด 62 ปี อายุเฉลี่ย
37.21 ปี (S.D. = 9.51) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการ
ศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 62.1 มีประสบการณ์ใน
การทำงานในชุมชนมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 37.9 รองลงมา
มีประสบการณ์การทำงานในชุมชน 1-2 ปี ร้อยละ 20.7
ส่วนใหญ่มียาทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เป็นผู้ดูแลเด็ก ร้อยละ 24.2 กลุ่มตัวอย่างมีโครงการ/
กิจกรรมที่ได้ดำเนินงานในชุมชนในรอบ 6 เดือนที่ผ่าน
มาจำนวน 1 – 10 โครงการ มีบทบาทเป็นผู้เข้าร่วม
โครงการมากที่สุด ร้อยละ 31.8 รองลงมา เป็นผู้ร่วม
วางแผนโครงการ และผู้ปฏิบัติงานในโครงการ ร้อยละ
25.4 และ 22.2 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่เคย
ได้รับการอบรมเรื่องการสื่อสาร ร้อยละ 75.9 และทุกคน
ไม่เคยได้รับการอบรมเรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนา
พฤติกรรมและสังคมมาก่อน (ตารางที่ 1)

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนความ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน
ในชุมชน และตำแหน่งงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้อมูลทั่วไป จำนวน (n = 29) ร้อยละ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 29)	ร้อยละ
เพศ หญิง	17	58.6
ชาย	12	41.4
อายุ (ปี)		
น้อยกว่า หรือเท่ากับ 20	1	3.4
21 – 30 ปี	5	17.3
31 – 40 ปี	15	51.7
41 – 50 ปี	5	17.3
51 – 60 ปี	2	6.9
มากกว่า 60 ปี	1	3.4
(range 19 – 62, $\bar{x}$ = 37.21, S.D. = 9.84)		
ระดับการศึกษา	1	3.4
ประถมศึกษา	1	3.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	2	6.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2	6.9
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	18	62.1
ปริญญาตรี	5	17.3
ปริญญาโท		
ประสบการณ์การทำงานในชุมชน		
น้อยกว่า 1 ปี	1	3.4
1-2 ปี	6	20.7
3-5 ปี	7	24.2
6-10 ปี	4	13.8
มากกว่า 10 ปี	11	37.9

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 29)	ร้อยละ
ตำแหน่งงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		
รองนายก อบต.	1	3.4
ปลัด อบต.	2	6.9
รองปลัด อบต.	2	6.9
นักวิชาการ	5	17.3
พนักงานธุรการ	5	17.3
นักพัฒนาชุมชน	3	10.4
เจ้าหน้าที่วิเคราะห์	1	3.4
ผู้ดูแลเด็ก	7	24.2
หัวหน้าศูนย์เด็กเล็ก	1	3.4
ประธานสภาเยาวชน	1	3.4
อสม.	1	3.4
จำนวนโครงการ/กิจกรรมที่ได้ดำเนินการในชุมชนรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา		
ไม่ได้ดำเนินการ	8	27.6
ดำเนินการ	21	72.4
จำนวนโครงการที่ดำเนินการ		
1	3	10.3
2	5	17.2
3	3	10.3
4	5	17.2
5	2	6.9
7	1	3.4
10	2	6.9
บทบาทในการดำเนินงานโครงการในชุมชนที่ผ่านมา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ผู้ร่วมวางแผนโครงการ	16	25.4
ผู้เขียนและเสนอโครงการ	13	20.6
ผู้ปฏิบัติในโครงการ เช่น ทีมงาน วิทยากร	14	22.2
ผู้เข้าร่วมโครงการ	20	31.8
การได้รับการอบรมเรื่องการสื่อสาร		
เคย	7	24.1
ไม่เคย	22	75.9
การได้รับการอบรมเรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม (C4D)		
เคย	0	0
ไม่เคย	29	100

รู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมก่อนการอบรมอยู่ในช่วง 8-18 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ย 12.89 คะแนน (S.D. = 2.99) ภายหลังสิ้นสุดการอบรมความรู้ กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมอยู่ในช่วง 12-19 โดยมีค่าเฉลี่ย 15.48 คะแนน (S.D. = 1.80) และภายหลังการอบรมความรู้ 2 เดือน กลุ่มตัวอย่างมีค่า

คะแนนความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมอยู่ในช่วง 12-20 โดยมีค่าเฉลี่ย 15.42 คะแนน (S.D. = 2.01) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยความรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.01$ (ตารางที่ 2) กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติการเลือก

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมของกลุ่มตัวอย่างก่อนการและหลังการอบรม (n=29)

ความรู้เรื่องการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม	คะแนนเฉลี่ย	ค่าเอฟ (F)
ก่อนการอบรม	12.89	0.00*
หลังการอบรม	15.48	0.00*
หลังการอบรม 2 เดือน	15.42	0.00*

* $p < 0.01$

ใช้กลยุทธ์การสื่อสาร ในการดำเนินงานในชุมชนก่อนการอบรม 15.27 จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน (S.D. = 6.44) หลังการอบรม 2 เดือน กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติเพิ่มขึ้นเป็น 16.89 คะแนน (S.D. = 3.82) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม 2 เดือน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติในการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 3)

กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติในการใช้

การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมก่อนการอบรม 54.24 จากคะแนนเต็ม 71 คะแนน (S.D. = 12.07) หลังการอบรม 2 เดือน กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติเพิ่มขึ้นเป็น 61.10 คะแนน (S.D. = 9.82) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม 2 เดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.01$ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารและการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนา พฤติกรรมและสังคมในการเลือกใช้สื่อชนิดต่างๆ ในโครงการ และการปฏิบัติในการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการอบรม 2 เดือน (n=29)

คะแนนการปฏิบัติ (คะแนนเต็ม 45)		ช่วงคะแนน	$\bar{X}$	S.D	t-value	p-value
การเลือกใช้	ก่อนการอบรม	1-26	15.27	6.44	-1.20	0.24
กลยุทธ์การสื่อสาร	หลังการอบรม 2 เดือน	10-26	16.89	3.82		
การใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนา	ก่อนการอบรม	21-74	54.24	12.07	-2.94	0.007*
พฤติกรรมและสังคม	หลังการอบรม 2 เดือน	41-79	61.10	9.82		

* $p < 0.01$

สนทนากลุ่ม พบว่ามีจำนวน อบท. ที่ได้นำ C4D ไปใช้ในโครงการในช่วงหลังการอบรมครั้งแรกมี 6 แห่งจาก 8 แห่ง โดย 2 แห่งที่ไม่ได้ดำเนินการ คือ อบท. 1 แห่ง ไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากผู้ร่วมทีมอยู่ระหว่างลาศึกษาต่อ และมีกิจกรรมอื่นๆ ของ อบท. ในระยะเวลาหลังอบรมค่อนข้างมาก และ อบท. อีก 1 แห่ง มีการวิเคราะห์สถานการณ์แล้ว มีการวางแผน แต่ยังไม่ได้นำไปดำเนินการ

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการนำ C4D ไปใช้ในการดำเนินงานโครงการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการใช้ C4D ช่วยให้เห็นปัญหาและช่วยกันแก้ไขปัญหาให้ถูกต้องตามความต้องการของคนในชุมชน กลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นในการระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมโครงการมากขึ้น เนื่องจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นได้พอๆ กับวิทยากร ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการไม่รู้สึกด้อย มีความเท่าเทียมกันในแง่ของความคิดเห็น ทำให้กลุ่มคนรับฟังและถกเถียงเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย การใช้ C4D ในการดำเนินโครงการเพื่อแก้ปัญหาให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดการใช้มุมมองของการแก้ปัญหาอย่างชัดเจนเป็นระบบ ระเบียบ มีการประเมินวัดผลอย่างแน่นอนสามารถใช้วางแผนการสื่อสารระยะยาวบนพื้นฐานข้อเท็จจริงแทนที่จะสื่อสารเป็นครั้งคราว C4D สามารถนำไปดำเนินโครงการในกลุ่มคนทุกคนทุกกลุ่มทุกวัยแทนที่จะมุ่งเฉพาะผู้ใหญ่อย่างที่ผ่านมามาทำให้ผลการดำเนินงานออกมาในทางที่พึงพอใจ

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการอบรมให้ความรู้อย่างมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมเพิ่มขึ้น โดยหลังสิ้นสุดการอบรมครั้งที่ 1 มีคะแนนเพิ่มจาก 12.89 เป็น 15.48 คะแนน และหลังการอบรมครั้งที่ 1 เป็นเวลา 2 เดือน มีคะแนนเพิ่มจาก 12.89 เป็น 15.42 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.01$ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบปริญญาตรี มีบทบาทการ

ทำงานเป็นผู้ปฏิบัติงานในชุมชนและเห็นประโยชน์ของ C4D ที่จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนในชุมชน โดยมีการนำไปใช้ในการดำเนินงานชุมชนที่สนับสนุนจากองค์กรระดับชาติ (UNDP, 2011) ร่วมกับการที่ผู้เข้าร่วมอบรมได้ทบทวนวิทยากรผู้ทำหน้าที่อบรมให้ความรู้เรื่อง C4D เป็นทีมเดียวกับผู้พัฒนาคู่มือการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมฉบับภาษาไทยที่ได้รับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญจากองค์การยูนิเซฟ จึงได้รับการยอมรับจากผู้ปฏิบัติงานในชุมชนว่ามีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการถ่ายทอด อีกทั้งการอบรมครั้งนี้ยังได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์การยูนิเซฟประเทศไทย

การปฏิบัติการใช้ C4D ในการดำเนินกิจกรรมนั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือส่วนของการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารซึ่งจะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติก่อนและหลังการอบรมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงไม่เป็นการสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องมาจากการประเมินการปฏิบัติในการเลือกใช้สื่อดำเนินการหลังสิ้นสุดการอบรม 2 เดือน จากข้อจำกัดด้านเวลาจึงอาจทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่มีการคิดริเริ่มการใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสารต่างๆ เพื่อทำการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น แต่ในส่วนของการนำกระบวนการ C4D ไปใช้ในการดำเนินโครงการในชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติเพิ่มขึ้น จาก 54.24 เป็น 61.10 คะแนน ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.01$ จึงเป็นการสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 3 ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างได้มีความรู้ (cognitive) เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (attitude) และได้ฝึกทักษะการใช้ C4D (skill) ผ่านการอบรมการให้ความรู้อย่างมีส่วนร่วม (สมณฑา พรหมบุญ และ อรพรรณ พรสีมา, 2549)

ข้อคิดเห็นจากการนำ C4D ไปใช้ในการดำเนินงานในชุมชน พบว่าผู้ปฏิบัติมีความเห็นในทางที่สอดคล้องกับความสำคัญของ C4D (UNDP, 2011) ที่เห็นว่า C4D เป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินงานในชุมชน ที่สามารถใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนและสังคม ที่ต้องอาศัยการสื่อสารหลากหลายช่องทางในการพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชน สังคมและนโยบายระดับสูง

ทำให้ทุกภาคส่วนเห็นปัญหาและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับบริบทในชุมชนนั้นๆโดยมีกระบวนการสื่อสารและการเสริมพลังอำนาจให้กับคนในระดับต่างๆ เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าใจในปัญหาที่แท้จริง และร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงนั้นๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเจรจาต่อรอง และการตัดสินใจในการดำเนินการ ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการประเมินผลอย่างชัดเจนทำให้ผลการดำเนินงานออกมาในอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้ดำเนินงานในชุมชนยังให้ความเห็นว่า หลักสำคัญของ C4D คือ การเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองอย่างเท่าเทียมกับวิทยากร จึงทำให้ความคิดเห็นของทุกคนสำคัญเท่ากัน จึงใช้เป็นการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่ดำเนินการได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. การทำกิจกรรมในชุมชนสามารถนำการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมไปปรับใช้ได้ ได้แก่ การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม การเลือกใช้การสื่อสารรูปแบบต่างๆ การวิเคราะห์พฤติกรรม และการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในชุมชน
2. ควรมีการอบรมเผยแพร่ความรู้ C4D ไปยังกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เพื่อให้มีความสามารถในการนำการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสังคมไปใช้ในการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ในชุมชนต่อไป
3. ควรมีการติดตามการใช้ C4D ในการดำเนินงานในชุมชนโดยการติดตามนิเทศจากทีมวิทยากร เพื่อให้เห็นกระบวนการใช้ C4D ในการปฏิบัติงานจริง และควรติดตามประเมินผลเป็นระยะ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทยที่สนับสนุนทุนในการดำเนินการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ดวงพร คำบุญวัฒน์, นิยะนันท์ สำเภาเงิน, และสุนิดา ศิวปฐมชัย. (2548). *สถานภาพการดำเนินการสื่อสารสุขภาพของท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสาธารณสุข.
- ธนวิทย์ บุตรอุดม, และ ดวงใจ ปิยะ. (2553). รูปแบบการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านเด็กและเยาวชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร*. 4(2), 14-26.
- สมณฑา พรหมบุญ, และอรพรรณ พรสีมา.(2549). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. *วารสารเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 26, (กรกฎาคม-ตุลาคม), 28-29.
- องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2553). *คู่มือการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม Communication for development C4D*. กรุงเทพมหานคร: องค์การยูนิเซฟ.
- Lennie, J. & Tacchi, J. (2011). *United Nations Inter-agency Resource Pack on research, monitoring and evaluation in communication for development*. Retrieved July 12, 2011 from http://www.unicef.org/cbsc/files/RME-RP-Evaluating_C4D_Trends_Challenges_Approaches_Final-2011.pdf
- McCall, E. (2009). *Integrating communication for development (C4D) into the common country assessment (CCA) and the United Nations Development Assistance Framework (UNDAF)*. Retrieved April 1, 2011, from http://www.undp.org/oslocentre/docs09/DP_13_C4D_in_UNDAF_final.pdf
- Parvanta, C. F., Gottert, P., Anthony, R., & Parlato, M. (1997). Nutrition promotion in Mali: Highlights of a rural integrated nutrition communication program (1989-1995). *Journal of Society for Nutrition Education*, 29, 274-280.
- UN, UNDP, & World Bank. (2009). *Communication for development: Demonstrating impact and positioning institutionally*. Retrieved April 1, 2011, from http://portal.unesco.org/ci/en/files/28912/1246464877311_UN_RT_C4D_Proceedings_v6_FINAL.pdf/11%2BUN%2BRT%2BC4D%2BProceedings_v6%2BFINAL.pdf
- UNDP. (2009). *Communication for development: A glimpse at UNDP's practice*. Retrieved March 31, 2011, from http://www.undp.org/oslocentre/docs09/FinalCfD_booklet.pdf
- UNDP. (2011). *Communication for development: Strengthening the effective of United Nations*. Retrieved July 11, 2011 from http://www.unicef.org/cbsc/files/Inter-agency_C4D_Book_2011.pdf
- UNICEF Bangladesh. (2008). *Writing a communication strategy for development programmes: A guideline for programme managers and communication officers*. Retrieved March 31, 2011, from http://www.unicef.org/cbsc/files/Writing_a_Comm_Strategy_for_Dev_Progs.pdf